

SocioRoMap

ONG-URI ȘI PROIECTE SPECIFICE
COMUNITĂȚILOR DE ROMI

SocioRoMap

ISPMN
INSTITUTUL PENTRU STUDIEREA
PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR
NAȚIONALE

Material produs în cadrul proiectului *Cartografierea sociografică a comunităților de romi din România pentru o monitorizare la nivel comunitar a schimbărilor privind integrarea romilor (SocioRoMap)*.

Proiect finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009–2014 în cadrul Programului „Combaterea Sărăciei” (RO25).

Acest material nu reprezintă neapărat poziția oficială a Mecanismului Financiar Norvegian 2009–2014.

CERCETARE CANTITATIVĂ

ONG-uri; profil și număr

- Prin ancheta sociologică desfășurată au fost obținute date de la 602 organizații despre 1780 de proiecte, derulate de acestea la nivel local, regional sau național, care au vizat comunitățile de romi din România.

Din punct de vedere juridic, formele tipice ale organizațiilor analizate sunt asociația și fundația, aproape trei sferturi dintre organizații funcționând ca asociații, iar 17,9% sub formă de fundație. Uniunea și federația sunt forme rar întâlnite (0,7%, respectiv 0,4%); în schimb, sunt relativ frecvente organizațiile care nu au personalitate juridică proprie, ci funcționează ca filiale ale unor organizații centrale (3,9%). Categoria „altă formă” este alcătuită, în primul rând, din grupuri de inițiativă locală, respectiv din câteva organizații cu statut special (de exemplu, Crucea Roșie).

Aria de activitate a organizațiilor

- Folosind sistemul de clasificare internațională a organizațiilor nonprofit – ICNPO, cel mai frecvent profil s-a dovedit a fi cel social, aproape o treime dintre organizații declarând acest tip de activitate ca fiind principal, și încă 19,7% ca secundar. Activitățile sociale sunt urmate de alte patru tipuri, care apar cu aproximativ aceeași frecvență: educația și cercetarea, apărarea drepturilor și intereselor cetățenești, activitățile culturale, respectiv dezvoltarea economică și socială.

Organizațiile cu activități legate de sănătate și filantropie sunt mult mai rare (3%, respectiv 2,8%), iar cele religioase, și mai rare (1,5%).

Resursele financiare ale organizațiilor

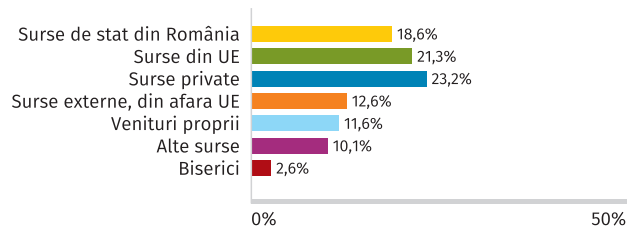
● Rezultatele arată că cea mai frecventă sursă financiară o constituie banii proveniți din redirectionarea procentului de 2% din impozit, sursă menționată de 42,9% dintre organizații. Aceasta este urmată de fonduri ale UE accesate pe baza unui concurs de proiecte (32,2%), de resursele provenite de la primării (30%) și de sponsorizările unor firme (29,6%).

Programele de finanțare pe bază de concurs de la bugetul de stat, respectiv din surse externe cu excepția UE, donațiile provenite de la diferite persoane fizice, cât și veniturile proprii provenite din activități și servicii apar cu o frecvență între 20 și 25%.

Resursele provenite de la instituțiile de stat județene sau centrale obținute fără concurs, finanțările bisericilor, sumele obținute din activități economice proprii și din cotizații ale membrilor apar cu frecvențe între 10 și 20%. Sursele care nu au putut fi incluse în categoriile de mai sus apar și ele cu o frecvență semnificativă, 15,6% dintre organizații beneficiind de astfel de surse (cel mai frecvent fiind vorba despre surse obținute de la ONG-uri din țară și din străinătate, dar fără vreun concurs).

Ca urmare a acestor surse de finanțare, se constată că resursele obținute din UE pe bază de concurs sunt și cele mai importante, fiind menționate în acest sens de 21,6% dintre organizații.

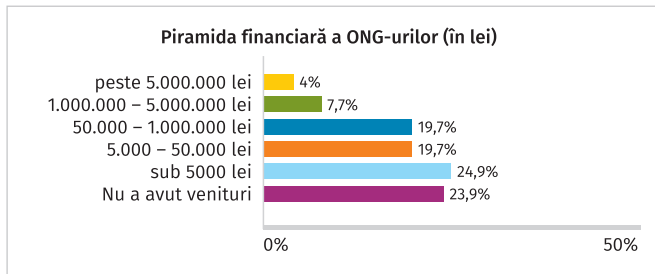
Cea mai importantă sursă de finanțare – categorii îmbinate (N=414)

În general, frecvența unei surse nu este corelată cu importanța acesteia, urmând în ordine descrescătoare finanțările externe pe bază de concurs, din afara UE, și finanțările obținute (probabil) de la alte ONG-uri, fără concurs (categoria „Alte surse”), cât și donațiile persoanelor fizice din străinătate. Primăriile, cu toate că constituie o sursă frecventă de finanțare, ca importanță se află doar pe locul cinci.

Răspunsurile înregistrate arată că sfera organizațională analizată se bazează financiar pe un sistem multiplu de surse, format din trei „piloni” principali (surse UE, surse de stat românești și surse private), și alți doi relativ mai puțin importanți, (surse externe din afara UE și venituri proprii). La acestea se mai adaugă categoria „alte surse” mai greu identificabile, respectiv sursele obținute de la biserici.

O parte semnificativă a organizațiilor nu a răspuns la întrebările referitoare la sursele de finanțare; explicabil dacă ne uităm la datele referitoare la bugetul lor

din 2014, potrivit căruia $\frac{1}{4}$ din organizații nu au dispus de buget, adică nu au avut niciun venit, iar un alt sfert (24,9%) au avut un buget mai mic de 5000 de lei. Pe de altă parte, aproximativ 10% dintre organizații au dispus de un buget de peste 1000000 de lei (adică depășind 200000 de euro), iar bugetul a 4% dintre organizații depășește 1000000 de euro (peste 5000000 de lei).

Resurse infrastructurale – sediu, echipamente

- Un sfert dintre organizații funcționează în sediul avut în proprietate și aproximativ un alt sfert dintre ele într-un sediu închiriat. O jumătate din sfera organizațională analizată funcționează însă într-o locație care nu se

afă în proprietatea sa, dar pe care o poate folosi în mod gratuit. Proprietarii acestei ultime categorii de sedii sunt în proporție de 54,7% membrii organizațiilor, în proporție de 22,8% administrația locală, în 8,7% dintre cazuri o altă instituție de stat, iar în 6,2% dintre cazuri o biserică.

Din punct de vedere infrastructural, multe ONG-uri duc lipsă de mijloace de bază. Astfel, aproape un sfert dintre ele (23,5%) nu are un telefon mobil, și dacă adunăm proprietarii telefoanelor cu linie fixă cu numărul celor care utilizează telefon mobil reiese că 17,2% dintre ONG-uri nu dispun de niciun fel de telefon. Un sfert dintre ele nu dispun de un calculator, iar 30,6% nu au conexiune la internet. Pe de altă parte, în timp ce o semnificativă parte a organizațiilor duce lipsă de mijloace de bază necesare funcționării, 33,9% dintre ele dispun de automobil, ceea ce semnificativ în privința dotării.

Domeniul de intervenție și tipul activităților

- Cele mai multe proiecte se încadrează în domeniul social, peste 57,4% dintre proiecte având o componentă socială. Pe lângă acestea, cele mai frecvente s-au dovedit a fi proiectele din domeniul educației și cele culturale (39%,

respectiv 31,5%), iar cele mai rare, proiectele legate de planificarea familială. Cele mai mari bugete le-au avut proiectele relativ rare din domeniul locuirii și al economiei, iar cele mai mici bugete, cele culturale și religioase.

Tipuri de ONG-uri specifice incluziunii populației de romi

● În analiza efectuată s-a încercat identificarea principalelor tipuri de organizații relevante din punctul de vedere al politicilor publice privind populația romă. Pentru crearea unor tipuri relevante am utilizat două variabile, cea referitoare la numărul proiectelor avute în ultimii cinci ani și cea referitoare la programele permanente ale organizației. Majoritatea ONG-urilor (70,8%) au avut proiecte în perioada de referință, jumătate având între 1 și 5 proiecte, iar 20,8%, între 6 și 10 proiecte. Aproape o treime dintre ele, 29,2%, nu au avut însă activități pe care să le poată considera proiecte. Lipsa proiectelor nu înseamnă că nu au desfășurat activități relevante din punctul de vedere al cercetării, doar că acestea, în interpretarea respondenților, nu se încadrau în categoria proiectelor, activitățile nefiind structurate pe perioade bine definite, ci efectuate ca servicii furnizate în mod permanent. Acest tip de activitate a fost

înregistrat la 53,8% dintre organizații, cele mai frecvente tipuri de activități permanente fiind derularea unor programe educaționale de lungă durată (after school, educație nonformală etc.), susținerea unor instituții (centre de zi, centre pentru copii) și derularea unor servicii (consiliere). Aproape un sfert dintre organizații (22,3%) au avut un singur program permanent, 13,8% au avut două, iar 17,8% au avut trei asemenea programe. Prin combinarea acestor două variabile s-a ajuns la o tipologie cu patru tipuri de organizații.

Tipologia ONG-urilor pe baza tipului de activitate desfășurată

		Programe permanente	
		Nu au	Au
Proiecte	Nu au	Organizații inactice 12,6%	Organizații de tip instituție 16,6%
	Au	Organizații orientate pe proiecte 32,7%	Organizații complexe 38,0%

Cele mai frecvente s-au dovedit a fi ONG-urile care au avut atât proiecte, cât și programe permanente, 38% dintre organizații aparținând acestui tip, pe care l-am denumit „ONG cu activitate complexă”.

Un alt tip este constituit din ONG-urile a căror activitate se restrânge doar la derularea de proiecte, denumit „ONG-uri orientate pe proiecte”, reprezentând 32,7% dintre organizații.

Al treilea tip este cel al ONG-urilor care își desfășoară activitatea exclusiv prin derularea unor programe permanente, de tip instituție (16,6%).

Al patrulea tip se referă la organizațiile care nu au nici proiecte și nici programe permanente, denumite „organizații inactive”, acestei categorii aparținându-i 12,6% dintre ONG-uri.

ORGANIZAȚII INACTIVE. Activitățile caracteristice acestui tip sunt apărarea drepturilor omului, promovarea intereselor cetățenești și dezvoltarea economică și socială, adică dezvoltarea comunitară și reprezentarea politică, respectiv, în mai mică măsură, activități educative și culturale. Din punct de vedere economic, acest tip se caracterizează printr-o lipsă acută de resurse umane, nereușind să angajeze personal și nici să mobilizeze voluntari. Majoritatea dintre acestea funcționează fără buget sau cu un buget mic, cu resurse bănești provenind în primul rând din redirectionarea celor 2% din impozit, și în mică măsură din proiecte UE. În mod caracteristic își desfășoară activitatea în sedii pe care le utilizează gratuit, proprietarul fiind unul dintre membri. Cele mai strânse relații instituționale ale acestor organizații sunt cele stabilite cu alte ONG-uri române și cu Partida Romilor. Acest tip de organizație are caracterul rom¹ cel mai accentuat, ce se manifestă atât în obiective, cât și în numă-

rul mare de conducători romi, dar și în populația-țintă a organizațiilor și în procentul mare de romi în rândul voluntarilor mobilizați.

ORGANIZAȚII DE TIP INSTITUȚIE. Activitatea caracteristică acestui tip de organizație o reprezintă serviciile sociale. Aceste organizații funcționează în primul rând cu ajutorul angajaților permanenți, din bugete medii, resursele financiare provenind mai ales din donații și din „alte surse”, adică atipice sferei civile. Bisericele constituie un sprijin important al acestui tip de organizație, de multe ori ele funcționând gratuit în imobile aflate în proprietate bisericească (dar o treime, adică o proporție relativ mare dintre ele, au sediu propriu), bisericile fiind și instituțiile cu care mențin cele mai intense relații, pe lângă relațiile cu organizațiile neromilor. Acest tip are caracterul rom cel mai puțin accentuat.

ORGANIZAȚII ORIENTATE PE PROIECTE. Organizațiile de acest tip se disting, în primul rând, prin activități educaționale, respectiv de dezvoltare economică și socială. Se poate spune că dispun de resurse în măsură medie, având bugete mici și medii, provenind în primul rând din proiecte UE. În privința resurselor umane duc o lipsă relativă de angajați, dar au o eficacitate excepțională în mobilizarea voluntarilor. În privința angajaților, activi-

1 Expresia „caracterul rom al unei organizații” este folosită ca indicator al gradului în care ONG-ul aparține etniei romilor, bazat pe mai multe variabile: referire explicită la relația specială cu populația romă în denumirea organizației sau în formularea obiectivelor acesteia, prezența persoanelor de etnie romă în structura organizațională și în rândul populației vizate de ONG-uri, și utilizarea limbii române în funcționarea cotidiană a organizațiilor.

tatea lor se bazează mai mult pe angajați pe perioade determinate decât pe cei angajați permanent. Sunt integrate într-o rețea de organizații rome și nerome, cu legături strânse și cu Inspectoratele Școlare Județene, având relații de aproximativ aceeași intensitate cu acestea. Caracterul rom al acestui tip este relativ accentuat, conform tuturor indicatorilor utilizați, dintre care se evidențiază utilizarea limbii: în viața de zi cu zi, în acest tip de organizație se folosește cel mai des limba romani.

ORGANIZAȚII CU ACTIVITĂȚI COMPLEXE. În cazul acestor organizații apar mai multe activități caracteristice; pe lângă serviciile sociale, sunt active și în domeniul apărării drepturilor omului și reprezentarea intereselor cetățenești, dar și în educație. În privința activităților, cea mai marcantă caracteristică a acestui tip este implicarea extrem de rară în activități culturale. Organizațiile care aparțin acestei categorii dispun în cea mai mare măsură de resurse umane, activitatea lor fiind bazată preponderent pe angajați permanenți. Funcționează din bugete variate, dar la ei apar în cea mai mare proporție bugetele mari și foarte mari. Sursele lor financiare principale sunt proiectele UE și cele finanțate din afara UE, ultimele fiind accesate cu cel mai mare succes de acest tip de organizații. Aceste organizații funcționează în cea mai mică proporție în sedii utilizate gratuit, dar pe de altă parte, în această privință ele primesc cel mai mare ajutor din partea primăriilor și a altor instituții de stat. Structura rețelei lor instituționale este ase-

mănătoare cu cea constatată la ONG-urile orientate pe proiecte; partenerii lor mai importanți sunt ONG-urile, rome și nerome, și Inspectoratul Școlar Județean, dar cu ONG-urile nerome au relații de strânsă colaborare. Acest tip de organizații au caracter rom mediu și în cadrul acestora se folosește cel mai rar limba romani.

Distribuția teritorială a celor patru tipuri de organizații nu este uniformă. Organizațiile inactive se găsesc în cea mai mare proporție în Sud, dar și în Moldova. Organizațiile de tip instituție sunt caracteristice pentru regiunile Centru și Vest. Cele orientate pe proiecte sunt supraprezentate în regiunile Sud-Vest și în București-Ilfov, iar cele complexe în regiunile Nord-Vest și Centru.

Distribuția organizațiilor pe regiuni de dezvoltare, în funcție de tipul lor

	ONG-uri inactive	ONG-uri de tip instituție	ONG-uri orientate pe proiecte	ONG-uri cu activitate complexă	Total
Centru	2,3	42,2	12,5	43,0	100
Nord-Vest	3,1	2,3	35,4	59,2	100
Vest	15,2	28,3	23,9	32,6	100
Nord-Est	25,0	12,5	31,3	31,3	100
Sud-Est	25,5	8,5	34,0	31,9	100
Sud-Vest	13,2	9,4	64,2	13,2	100
Sud	32,5	13,0	28,6	26,0	100
București-Ilfov	3,5	5,3	56,1	35,1	100

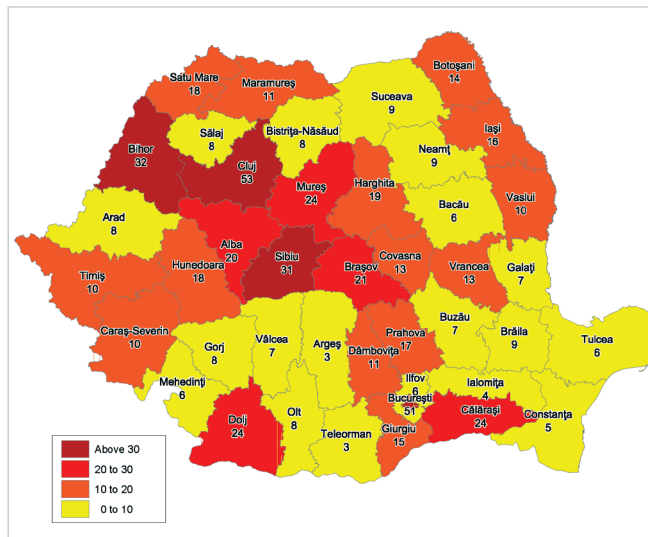

Proiecte în unitățile administrativ locale cu prezență semnificativă de romi

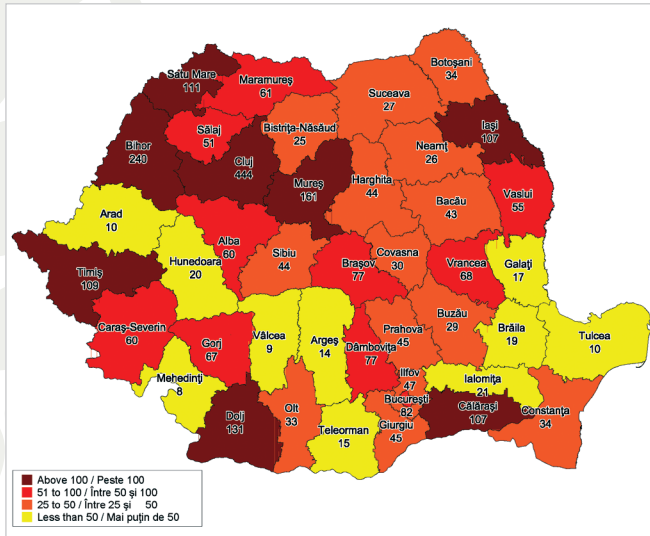
● În ultima parte a analizei vom încerca să corelăm rezultatele noastre cu cele referitoare la numărul și la distribuția teritorială a populației romi, obținute cu ajutorul componentei de cercetare efectuate cu ajutorul experților locali din unitățile administrative locale. Cele două tipuri de rezultate fac posibilă calcularea densității organizațiilor, respectiv a densității proiectelor, numărul de ONG-uri, respectiv de proiecte la 1000 de persoane de etnie romă, doi indicatori care ne arată inegalitățile existente în privința accesului populației de etnie romă la aceste două tipuri de resurse. Astfel, la nivel regional putem constata că, în pofida unei concentrări relative de organizații în București, densitatea organizațiilor în regiunea București-Ilfov este relativ scăzută. Cea mai mică densitate organizațională o găsim însă în regiunile Sud-Muntenia și Sud-Est. Aceste regiuni sunt depășite doar de București-Ilfov în ceea ce privește densitatea scăzută a proiectelor. În privința densității organizațiilor, situația din regiunile Nord-Est, Sud-Vest, Vest și Centru poate fi considerată medie, densitatea proiectelor fiind în linii mari identică, doar în regiunea Centru fiind puțin sub medie. În regiunea Nord-Vest, atât densitatea organizațiilor,

cât și cea a proiectelor este excepțional de mare, un rezultat de așteptat, știind că două dintre cele trei centre urbane de ONG-uri (Clujul și Oradea) se află în această regiune.

Harta 1. Numărul ONG-urilor chestionate, pe județe

Harta 2. Numărul proiectelor implementate, pe județe

Densitate organizațională și densitate de proiecte pe regiuni de dezvoltare

Regiune de dezvoltare	Nr. populație romi	ONG-uri / 1000 pers.	Proiecte / 1000 pers.
București-Ilfov	133786	0,43	1,01
Centru	240104	0,53	1,78
Nord-est	135972	0,47	2,19
Nord-vest	152846	0,85	6,14
Sud Muntenia	217919	0,35	1,51
Sud-est	145825	0,32	1,24
Sud-vest	106807	0,50	2,34
Vest	82587	0,56	2,42
Total	1215846	0,50	2,27

Concluzii

- Societatea civilă implicată în rezolvarea problemelor specifice ale romilor este alcătuită preponderent din asociații, o proporție semnificativă de fundații și un segment mai mic, dar nu neglijabil, de organizații fără personalitate juridică.

Predomină organizațiile cu profil de servicii sociale, urmate în proporții semnificative de organizații cu activitate principală în domeniile de sănătate, educație, apărare și promovare a drepturilor cetățenești.

O caracteristică marcantă a acestei sfere civile este prezența relativ redusă a ONG-urilor culturale, care în cazul celorlalte minorități etnice este cea mai frecventă.

Financiar, această sferă instituțională se bazează pe un sistem multiplu de resurse, format din trei „piloni” principali – surse UE, surse de stat românești și surse private – și alte două surse relativ mai puțin importante, dar totuși semnificative, surse externe din afara UE și veniturile proprii.

Financiar există o inegalitate uriașă în sector: pe lângă elita sferei, cu bugete de ordinul sutelor de mii de euro (cu un vârf de 4% cu bugete depășind un milion de euro), aproximativ un sfert dintre organizații funcționează fără venituri bănești, și un alt sfert cu venituri sub 5000 de lei.

Pe lângă ONG-urile profesionale, situate în vârful piramidei financiare, la baza acesteia se află segmentul de organizații mici, care accesează cu dificultate surse de

finanțare mai importante, dar care, în schimb, au avantajul că sunt integrate în comunitățile locale.

În concordanță cu profilul sferei organizaționale, majoritatea proiectelor au avut loc în domeniul social (peste 57,4%). Pe lângă acestea, cele mai frecvente s-au dovedit a fi proiectele din domeniul educației (39%) și cele culturale (31,5%). Proiectele culturale sunt, așadar, mult mai frecvente decât organizațiile care se definesc a fi culturale, acest tip de proiecte fiind realizat ca activități secundare de către organizații cu profiluri variate.

Sectorul organizațional analizat are o distribuție teritorială specifică; o parte semnificativă a organizațiilor se concentrează în câteva centre urbane și accesează cu succes resursele financiare, în timp ce în zone extinse, în mare parte sărace, există un număr redus de organizații care au puține șanse de a accesa direct resurse financiare. Astfel, între centrele urbane amintite și regiunile sărace s-a format un sistem de colaborare în care organizații și comunități de romi din aceste zone sunt cooptate ca parteneri în proiectele coordonate de către organizațiile cu capacitate de a atrage fonduri și de a gestiona proiecte mari. Cele mai mari centre urbane sunt Clujul, Oradea și Bucureștiul, în capitală concentrându-se cele mai mari organizații profesionale, pe când în cele două orașe din Transilvania, pe lângă un număr mai mic de organizații profesionale, se găsește o sferă civilă alcătuită din organizații mici și mijlocii.

Per ansamblu, atât ONG-urile, cât și proiectele se concentrează într-un număr surprinzător de mic de localități, respectiv în mediul urban. La nivel regional se poate constata că cea mai mică densitate organizațională și densitate de proiecte se găsește în regiunile Sud-Muntenia și Sud-Est, iar densitatea cea mai mare se găsește în regiunea Nord-Vest. Capitala pare să aibă o situație specială în această privință: în ciuda numărului relativ ridicat de ONG-uri, densitatea organizațională rămâne scăzută, având în vedere dimensiunea populației de romi. Densitatea scăzută a proiectelor este afectată și de faptul că, adesea, proiectele organizațiilor se adresează unor grupuri-țintă/beneficiari romi din afara capitalei. Deși elita sferei civile este concentrată în capitală, din diferite motive acestea nu au făcut obiectul cercetării; populația romă din capitală beneficiază doar în mică măsură de proiectele acestor organizații.

Pe baza formelor de activitate ale organizațiilor, se pot distinge patru tipuri de organizații:

- organizații orientate doar pe proiecte;
- organizații de tip instituție, care au doar programe permanente;
- organizații complexe, care desfășoară ambele tipuri de activitate;
- organizații inactive.

Cele orientate pe proiecte au activități organizate exclusiv în logica proiectelor (reflectedă de predominanța angajaților pe perioadă determinată), cele complexe își permit ambele tipuri de activitate, dar o semnificativă

parte a ONG-urilor funcționează ca instituții cu activități permanente care necesită un personal mai stabil (reflectedă în predominanța angajaților pe termen nedeterminat), și care nu-și pot permite în activitate ciclitatea impusă de logica proiectelor. Astfel, în aceste cazuri, finanțările alternative sunt mai importante, dar eficacitatea lor în obținerea resurselor financiare devine mai problematică. Și nu în ultimul rând, merită menționat și faptul că un important segment din această sferă instituțională, neavând acces la resurse financiare, este inactiv. Acestea, de multe ori având o experiență acumulată în domeniu, constituie un potențial important pentru politicile publice referitoare la problemele romilor. Cauzele nereușitei lor în accesarea fondurilor necesare derulării activităților merită atenția unor cercetări și analize specifice.

CERCETARE CALITATIVĂ

Aspecte metodologice

- *Obiectul* cercetării calitative l-a constituit activitatea organizațiilor neguvernamentale care au derulat proiecte pentru romi în ultimii cinci ani. Dacă într-o organizație inițiativele pentru romi au fost relativ autonome față de celelalte activități, interviul s-a axat pe activitățile pentru romi. Dacă însă acțiunile pentru romi au fost integrate unei viziuni mai largi, ne-a interesat cum se împletesc cele două. Pentru selectarea organizațiilor am lucrat cu o listă de criterii orientative, astfel încât să acoperim o cauzistică cât mai largă, fără pretenția de a fi investigat toate situațiile posibile sau de a putea realiza o tipologie a organizațiilor. Astfel, am încercat în primul rând să acoperim toate cele opt regiuni de dezvoltare.

Romii ca beneficiari

- Din discuțiile cu reprezentanții ONG-urilor despre programele implementate am decelat câteva modalități de identificare a romilor ca grup-țintă. În activitatea unei organizații putem regăsi și combinații între aceste tipuri:
  - a. Situația în care organizațiile își stabilesc ca obiect de intervenție *comunitățile de romi*, respectiv nevoile acestora, și încearcă să le dezvolte pe mai multe dimensiuni. Este cazul majorității organizațiilor comunitare.
  - b. Lucrul doar cu *un anumit segment al populației de romi*. Situația este întâlnită mai ales în cazul organizațiilor care lucrează într-un număr mare de comunități cu același tip de program.
  - c. *Romii sunt văzuți ca parte a comunității locale*, care trebuie dezvoltată în totalitatea ei.
  - d. *Romii sunt incluși în grupul-țintă al activităților organizației ca parte (uneori semnificativă) a unei categorii sociale definite în alți termeni decât cei etnici* (grupuri vulnerabile, copii proveniți din familii aflate

în sărăcie extremă etc.) Majoritatea proiectelor POS DRU cu beneficiari romi intră în această categorie.

Există intervieuați care critică eludarea aspectului etnic din definirea grupului-țintă care include romii și recomandă ca astfel de intervenții să integreze două tipuri de măsuri asociate: pe de o parte, acțiuni de explicitare și de combatere a rasismului instituțional și intercomunitar, iar pe de altă parte, o recuperare și o susținere permanentă a mândriei de a fi rom și a stimei de sine a romilor-ca-romi. Există temeri că intervențiile modernizatoare care nu includ și măsuri antidiscriminare și de împuternicire etnică vor conduce inevitabil către abandonarea totală a identității de rom și asimilarea într-un alt grup etnic.

Lucrul cu și în comunitățile de romi

Abordări

a. *Abordările integrate.* Acestea pleacă de la premisa că nu se pot obține rezultate într-un anumit domeniu de intervenție, cum ar fi educația, fără a aborda factori care țin de alte sectoare: accesul la apă, la locuire decentă, la servicii de sănătate, la locuri de muncă

pentru părinți, combaterea discriminării instituționale. Abordarea integrată este forma de intervenție cea mai dorită de unele organizații, dar și cel mai greu de realizat, pentru că presupune identificarea și coordonarea surselor de finanțare către aspecte sociale relaționate.

- b. *Inițiative dispersate și necoordonate.* Este o formă de lucru pe care niciuna dintre organizații nu ar recunoaște-o ca practică proprie, dar pe care o folosesc în grade diferite. Este o acuză constant formulată la adresa proiectelor cu finanțare europeană până în 2014, numită depreciativ „industria proiectelor”.
- c. *Inițiative care nu țin cont de realitățile din teren sau care nu răspund neapărat nevoilor oamenilor.* Sunt acuze îndreptate de obicei împotriva altor organizații, care atrag atenția asupra discrepanței dintre nevoile reale și stringente ale comunităților și tipurile de intervenții gândite din birou, în general pentru a se plia pe sugestiile finanțatorilor sau pur și simplu pentru a cheltui banii, în speranța că pe o perioadă scurtă fiecare va avea ceva de câștigat.
- d. *Furnizarea de servicii sociale către romi.* Romii sunt văzuți ca victime neputincioase ale unor condiții vitrege. De regulă, principalele domenii de intervenție țin de accesul la servicii de sănătate, la condiții de trai decente, la educație și la locuri de muncă. Rasismul și discriminarea sunt în cel mai bun caz conștientizate de implementatorii proiectelor ca factori care obstrucționează realizarea programelor.

- e. *Împuternicirea comunităților de romi*. Față de abordarea precedentă, care privea romii ca obiect al intervenției, intervențiile prin *împuternicire* pun accentul pe dimensiunea „activă” sau „participativă” a grupului-țintă și pleacă de la premisa că așa-ziii beneficiari trebuie să fie agenții *de facto* ai propriilor schimbări. Demersul de tip *împuternicire* (*empowerment*) constă în conștientizare și capacitatea indivizilor astfel încât aceștia sunt cei care produc schimbarea. Dintre cele două aspecte, intervievații elaborează mai ales asupra modalităților de capacitate. Dezvoltarea comunitară prin *împuternicire* este o abordare anevoioasă, presupune o intervenție constantă și de lungă durată în comunități.
- f. *Strategii și intervenții pe termen lung*. Organizațiile care practică o astfel de abordare pornesc cu o tatonare a terenului prin câteva proiecte prin care reușesc să creeze o relație apropiată cu oamenii, să-și cunoască reciproc așteptările, pentru ca apoi să desfășoare împreună planuri de dezvoltare pe termen lung. Lucrează în jur de zece ani într-o comunitate până când grupul de inițiativă local devine cu adevărat autonom.
- g. *Intenții bune, dar cu prejudecăți*. Am întâlnit în interviuri situații în care reprezentanții organizațiilor arată empatie față de situația precară în care se află beneficiarii, înțelegere a factorilor structurali care fac ca sărăcia să se perpetueze de la o generație la alta, dar nu neapărat încredere în ei și nici o înțelegere a valorii pe care oamenii o produc în situațiile vitrege în care se află.

Autorități locale și comunitate

- Autoritățile publice locale sunt un subiect fierbinte pentru majoritatea celor intervievați. Am urmărit să redăm nu doar relația organizațiilor cu autoritățile și modul în care aceasta influențează activitatea organizației, ci, mai ales, felul în care descriu și concep organizațiile relația dintre autoritățile locale și comunitate. Se disting astfel câteva modele:
  - a. Autoritățile locale ca *parteneri* ai organizației (doar pe hârtie sau cu implicare reală în proiecte). Parteneriatul între organizațiile societății civile și autoritățile publice locale este promovat declarativ de strategiile guvernamentale pentru romi, precum și de metodologia anumitor finanțări. Foarte multe dintre organizații spun că „sprijinul autorităților e esențial” și că intervențiile lor ar fi din start sortite eșecului fără implicarea autorităților: „[Parteneriatul] nu e o chestie pe care s-o forțezi”.
  - b. Autoritățile ca *parte integrantă a comunității locale* și care ar trebui să reprezinte interesele tuturor membrilor săi. Într-o măsură sau alta, acesta este un deziderat pe care mai toate organizațiile interievate îl împărtășesc.
  - c. *Ruptura între comunitatea romilor și autoritățile publice locale*. Intervievații invocă o multitudine de situații: rasism instituțional; romi complet ignorați de autorități și „scoși de la naftalină” doar pentru câștigarea unor proiecte de dezvoltare locală; probleme

de conflict interetnic „ascunse sub preș”; menținerea comunităților de romi în sărăcie pentru a putea fi manipulate politic pentru avantaje electorale; „dezinteres major” al autorităților sau „rea-voință” manifestă, de exemplu, atunci când autoritățile nu-și îndeplinesc promisiunile semnate în acordurile-cadru cu ONG-ul sau chiar blochează activitatea proiectului în ciuda semnării unui parteneriat cu organizația. Toți remarcă nevoia de împuternicire a comunităților pentru a putea negocia cu autoritățile locale, dar și necesitatea unor intervenții care să producă o schimbare de mentalitate majoră în rândul autorităților.

- d. *Autorități bine intenționate, dar care propun soluții care nu iau în calcul interesele oamenilor din comunitate.*
- e. *Lipsa de colaborare intersectorială între autoritățile publice locale și scindări politice la nivelul notabilităților locale, care conduc la blocaje instituționale.*

Concluzii

- Prin această cercetare s-a încercat o analiză în profunzime asupra practicilor organizațiilor care lucrează cu beneficiarii romi. Am reușit o catagrafiere a principalelor abordări, a principalilor factori, dar și a problemelor care

apar în intervențiile care vizează romii sau comunitățile de romi. *Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome, pentru perioada 2014-2020* (H.G. nr. 18/2015) formulează așteptări foarte ambițioase față de ONG-urile care includ romii în activitatea lor. Stabilește trei categorii de actori cu rol în dezvoltarea socială a romilor: „fiecare instituție publică centrală și locală”, „romii înșiși” și societatea civilă. Pentru a sublinia importanța pe care o acordă societății civile, *Strategia* statuează principiul „*parteneriatului permanent* cu societatea civilă în toate etapele de intervenție publică, atât la nivelul administrației publice centrale cât și, în mod deosebit, la nivelul celei locale [s. a.]”. Astfel, este formulată așteptarea ca societatea civilă să se implice în implementarea *Strategiei* la nivel local alături de instituțiile publice, printre altele participând la Grupurile de Lucru Mixte organizate la nivel județean, precum și la Grupurile de Lucru Locale. La nivel central, se așteaptă ca o treime dintre membrii Consiliului Consultativ constituit în cadrul Agenției Naționale pentru Romi să fie reprezentanți ai societății civile și să formuleze trimestrial observații și propuneri privind stadiul implementării *Strategiei*. În aceeași cheie, pentru întocmirea propriului raport de monitorizare a *Strategiei*, Guvernul contează și pe informațiile și criticile furnizate de rapoartele alternative „independente, inițiate de societatea civilă”. Și, evident, procesul de revizuire a *Strategiei* se va face tot cu „consultarea societății civile”. Toate aceste elemente de participare a societății civile

incluse în *Strategie* reprezintă o victorie a organizațiilor pro-romi: este o promisiune că vocea lor va fi auzită și că va avea influență asupra modalităților în care *Strategia* este pusă în practică. Din păcate, *Strategia* din 2015 exprimă așteptări foarte mari față de societatea civilă, fără a propune și instrumentele financiare sau logistice de susținere a organizațiilor nonprofit pentru a produce cu-

noașterea necesară monitorizării *Strategiei* și întocmirii rapoartelor alternative. Mai mult decât atât, organizațiile trebuie încurajate și sprijinite să reflecteze asupra propriilor practici, să le analizeze în dialog cu alte ONG-uri și să materializeze aceste demersuri în acțiuni de *lobby* și *advocacy* care să influențeze atât politicile publice locale sau centrale, cât și agendele finanțatorilor.

NOTIȚE

A series of horizontal dotted lines for writing notes, arranged in 12 rows. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page.

SocioRoMap

ONG-URI ȘI PROIECTE SPECIFICE
COMUNITĂȚILOR DE ROMI

Autori studii:
KISS Dénes, Alina SILIAN

ISPMN • Aprilie, 2017

Pregătire tipar: **IDEA PLUS**, Cluj-Napoca
Tipar: **IDEA**, Cluj-Napoca

Parteneri:

FUNDAȚIA
PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

CCRIT
CENTRUL DE CERCETARE
A RELAȚIILOR INTERETNICE

www.norwaygrants-povertyalleviation.org

www.eeagrants.org

www.ispmn.gov.ro